

V l á d n í n á v r h

ZÁKON

ze dne 2020

o některých úpravách v sociálním zabezpečení v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii v roce 2020

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

§ 1

Mimořádná opatření při epidemii

(1) Mimořádným opatřením při epidemii se pro účely tohoto zákona rozumí krizové opatření přijaté vládou České republiky v době nouzového stavu v roce 2020 z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ a mimořádné opatření vydané v roce 2020 Ministerstvem zdravotnictví na základě § 69 odst. 1 písm. i), § 69 odst. 2 a § 80 odst. 1 písm. g) zákona o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů k ochraně obyvatelstva a prevenci nebezpečí vzniku a rozšíření onemocnění COVID-19 způsobené novým koronavirem, která se týkají zákazu osobní přítomnosti dětí, žáků a studentů v zařízeních a školách, jejichž uzavření je důvodem vzniku nároku na ošetrovné nebo nároku na služební volno s poskytnutím služebního příjmu.

(2) Nároky podle tohoto zákona vznikají jen v době platnosti mimořádného opatření při epidemii.

(3) Tento zákon se použije na právní vztahy, které nejsou upraveny přímo použitelným předpisem Evropské unie v oblasti sociálního zabezpečení¹⁾.

§ 2

(1) Za nařízení příslušného orgánu o uzavření zařízení určeného pro děti předškolního věku podle § 39 odst. 1 písm. b) bodu 1 zákona o nemocenském pojištění nebo podle § 70 odst. 2 písm. f) bodu 1 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů se považuje též rozhodnutí zřizovatele zařízení o uzavření tohoto zařízení, pokud bylo učiněno v přímé souvislosti s mimořádným opatřením při epidemii.

(2) Zařízením podle § 39 odst. 1 písm. b) bodů 1 a 2 zákona o nemocenském pojištění nebo podle § 70 odst. 2 písm. f) bodů 1 a 2 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů se rozumí též zařízení určené pro péči o osoby, které jsou závislé na pomoci jiné osoby aspoň ve stupni I (lehká závislost) podle zákona o sociálních službách.

¹⁾ Například nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, v platném znění, nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, v platném znění, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1231/2010 ze dne 24. listopadu 2010, kterým se rozšiřuje působnost nařízení (ES) č. 883/2004 a nařízení (ES) č. 987/2009 na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státní příslušnosti.

§ 3

(1) Nárok na ošetřovné má též zaměstnanec, který nemůže vykonávat v zaměstnání práci z důvodu péče o osobu ve věku nad 10 let, která je umístěna v zařízení uvedeném v § 2 odst. 2, pokud toto zařízení bylo uzavřeno na základě mimořádného opatření při epidemii.

(2) Nárok na ošetřovné má též zaměstnanec, který nemůže vykonávat v zaměstnání práci z důvodu péče o dítě ve věku od 10 let, které nedovršilo 13 let věku, pokud jsou splněny podmínky uvedené v § 39 odst. 1 písm. b) bodech 1 nebo 2 zákona o nemocenském pojištění.

(3) Pro nárok na ošetřovné podle odstavců 1 a 2 platí jinak zákon o nemocenském pojištění.

§ 4

(1) Podpůrčí doba u ošetřovného se prodlužuje o dobu, po kterou trvalo uzavření zařízení nebo školy z důvodu mimořádného opatření při epidemii.

(2) Podle odstavce 1 se postupuje i v případě, že podpůrčí doba uplynula přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

(3) Při výplatě ošetřovného za dobu podpůrčí doby prodloužené podle odstavce 1 se postupuje obdobně podle § 110 odst. 3 zákona o nemocenském pojištění.

§ 5

(1) Nárok na služební volno s poskytnutím služebního příjmu podle § 71 odst. 2 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů má též příslušník bezpečnostního sboru, který nemůže vykonávat službu z důvodu péče o dítě ve věku od 10 let, které nedovršilo 13 let věku, pokud bylo uzavřeno zařízení nebo škola na základě mimořádného opatření při epidemii.

(2) Nárok na služební volno s poskytnutím služebního příjmu podle § 71 odst. 2 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů má též příslušník bezpečnostního sboru, který nemůže vykonávat službu z důvodu péče o osobu ve věku nad 10 let, která je umístěna v zařízení uvedeném v § 2 odst. 2, pokud toto zařízení bylo uzavřeno na základě mimořádného opatření při epidemii.

(3) Doba služebního volna s poskytnutím služebního příjmu podle § 71 odst. 2 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů se prodlužuje o dobu, po kterou trvalo uzavření zařízení nebo školy z důvodu mimořádného opatření při epidemii; stejně se postupuje i v případě, že služební volno bylo již ze stejného důvodu vyčerpáno přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

§ 6

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem jeho vyhlášení.

Důvodová zpráva

Obecná část

1. Zhodnocení platného právního stavu

V souvislosti se vznikem a rozšířením onemocnění COVID-19 způsobené novým koronavirem SARS-CoV-2 nařídilo Ministerstvo zdravotnictví ČR dne 10. března 2020 mimořádná opatření. Po zákazu návštěv ve všech lůžkových zdravotnických zařízeních, pobytových a odlehčovacích zařízeních sociálních služeb nařídilo ministerstvo zákaz všech hromadných akcí nad 100 osob a od středy 11. března 2020 také zákaz výuky na základních, středních, vysokých i vyšších odborných školách.

Opatření Ministerstva zdravotnictví spočívající v zákazu výuky na všech typech škol bylo následně zrušeno, resp. nahrazeno opatřením vlády, která v tomto směru přijala po vyhlášení nouzového stavu krizové opatření (usnesení vlády ze dne 12. března 2020 č. 201, vyhlášené ve Sbírce zákonů pod č. 74/2020).

Aktuální je proto otázka zajištění péče o děti, na něž dopadají tato opatření, po dobu uzavření školních a dětských zařízení a s tím související otázka finančního zabezpečení rodičů.

Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o celoplošné mimořádné opatření s předpokladem delší platnosti, není platná právní úprava zákona o nemocenském pojištění schopna adekvátně reagovat na vzniklou mimořádnou situaci rodin s dětmi. V současné době se umožňuje při uzavření školských zařízení poskytnout zaměstnanci jako krátkodobou dávku ošetřovné pouze při péči o děti mladší 10 let věku, a to po dobu 9, resp. u osamělých zaměstnanců po dobu 16 kalendářních dnů.

Navrhuje se provést po dobu platnosti uvedeného mimořádného opatření při epidemii úpravu podmínek pro poskytování ošetřovného poskytovaného podle zákona o nemocenském pojištění z důvodu uzavření dětských zařízení a prodloužit dobu výplaty ošetřovného po celou dobu trvání opatření.

2. Odůvodnění hlavních principů a nezbytnosti navrhované právní úpravy.

Navržené řešení má za cíl prodloužit výplatu ošetřovného po dobu trvání mimořádného, resp. krizového opatření, včetně rozšíření okruhu rodičů s možným nárokem upřesněním podmínek pro poskytování ošetřovného při péči o rizikové skupiny dětí.

Jedná se o mimořádnou právní úpravu, která bude platná pouze po dobu opatření přijatých v souvislosti se vznikem a rozšířením onemocnění COVID-19 způsobené novým koronavirem SARS-CoV-2.

3. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky.

Navrhovaný zákon je v souladu s ústavním pořádkem České republiky a plně respektuje též Listinu základních práv a svobod.

4. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie

Navrhovaný zákon je v souladu s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie. Navrhovaná úprava specifickou úpravou ve prospěch dotčených osob nijak nenarušuje tyto předpisy a je s nimi v souladu.

5. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána

Navrhovaný zákon je v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, podle čl. 10 Ústavy.

6. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny

Odhad vychází z počtu dětí v příslušných věkových kohortách navštěvujících základní školu (tj. starší 6 let) a jsou mladší 13 let. Těchto dětí je 760 tisíc, přičemž byla následně zohledněna i skutečnost, že do daných věkových kohort spadají i sourozenci. Odhadovaný počet domácností, kde je alespoň jedno dítě v daných věkových kohortách, se odhaduje na cca 403 tisíc.

Dále byla do úvahy vzata skutečnost, že ne všichni rodiče mají nárok na ošetřovné (tj. byli vzati do odhadu pouze rodiče, kteří jsou oba zaměstnaní). Pro odvození tohoto procenta byla použita míra zaměstnanosti žen ve věkových skupinách 35 -39 a 40 - 44 let, kde je koncentrována většina matek zasažených dětí. Těchto rodičů je 82,5 %, maximální teoretický počet případů ošetřovného se snižuje na 332 tisíc.

V neposlední řadě bylo pracováno s předpokladem, že ne vždy, když je potřeba ošetřování u těchto dětí, je využit institut ošetřovného. Zde byla pro stanovení maximálního limitu výdajů využita data o incidenci chřipky u dětí ve věku 6 – 14 let v době chřipkové epidemie a počet případů ošetřovného v období chřipkové epidemie. Limitní počet případů ošetřovného k počtu případů chřipek ve věkové skupině dětí do 10 let lze z údajů o incidenci chřipky z roku 2019 odhadnout až na 2/3. Ve věkové skupině 10 – 12 let se předpokládá nezbytnost čerpání ošetřovného v menší míře.

Při zohlednění výše uvedeného lze v situaci uzavření základních škol odhadovat z tohoto titulu maximální počet případů ošetřovného na cca 181 tisíc.

Pro vyčíslení finančních dopadů byl pro výpočet dopadů dále využit odhad průměrné výše ošetřovného pro nejbližší období. Průměrná výše denní dávky byla odhadnuta na základě průměrné výše v konkrétních měsících (březen až červen 2019) zvýšený o index růstu mezi roky 2019 a 2020, odvozený z dostupných statistických údajů za leden 2020.

Při takto odvozené průměrné denní výši ošetřovného na úrovni 477 Kč je stanoven odhad výdaje na prvních 30 kalendářních dnů výplaty ošetřovného na cca 2,6 mld. Kč.

Počet klientů v denních a týdenních zařízeních sociálních služeb, u kterých připadá do úvahy čerpání dávky ošetřovného je cca 10 tisíc. Při čerpání dávky všemi pečujícími dosáhnou výdaje z tohoto titulu za prvních 30 dnů 140 mil. Kč.

7. Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Navrhovaný zákon nebude mít žádné dopady na ochranu soukromí a osobních údajů.

8. Zhodnocení korupčních rizik

Navrhovaný zákon není spojen s žádnými korupčními riziky.

9. Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo ochranu státu a dopady na životní prostředí

Navrhovaný zákon nemá vliv na bezpečnost nebo obranu státu ani na životní prostředí.

10. Způsob projednání návrhu zákona

Současně s předložením návrhu zákona o některých úpravách v sociálním zabezpečení v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii v roce 2020 se předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky žádá o vyhlášení stavu legislativní nouze a o projednání návrhu zákona ve zkráceném jednání v rámci vyhlášeného stavu legislativní nouze podle § 99 zákona o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, a to vzhledem k výše uvedeným důvodům, tj. zejména k potřebě urychleně řešit situaci rodin s dětmi v návaznosti na vyhlášená mimořádná opatření.

Zvláštní část

K § 1

Navrhuje se přesně specifikovat, která mimořádná opatření při epidemii vydaná v roce 2020 se rozumí mimořádnými opatřeními pro účely tohoto zákona, a vázat nároky vzniklé podle tohoto zákona pouze na dobu platnosti těchto opatření.

K § 2 a 3

Navrhuje se upřesnit výčet zařízení uvedených v ustanovení § 39 odst. 1 písm. b) v bodu 1 a bodu 2 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZNP“), a doplnit je o

- předškolní zařízení, k jejichž uzavření došlo na základě rozhodnutí zřizovatele v souvislosti s přijetím mimořádného opatření (§ 2 odst. 1),
- zařízení určené pro péči o osoby, které jsou závislé na péči jiné osoby alespoň v I. stupni závislosti podle zákona o sociálních službách, v nichž je těmto hendikepovaným dětem a osobám, a to i ve věku nad 10 let, poskytována péče vzhledem k jejich zdravotnímu stavu (stupni závislosti). Ustanovení § 2 odst. 2 je v tomto směru konstruováno tak, aby bylo možné v případě potřeby pod něj „podřadit“ i další zařízení určené pro péči o tyto osoby, pokud by k jeho uzavření došlo na základě mimořádného opatření při epidemii. V současné době byly takto uzavřeny
 - na základě krizového opatření (usnesení vlády) č. 207 ze dne 13. března 2020 denní stacionáře (§ 34 odst. 1 písm. b) zákona o sociálních službách),
 - na základě krizového opatření (usnesení vlády) č. 239 ze dne 16. března 2020 mimo jiné centra denních služeb, týdenní stacionáře a sociálně terapeutické dílny (§ 34 odst. 1 písm. a), c) a p) zákona o sociálních službách). Sociálně terapeutické dílny byly do uvedeného výčtu doplněny zejm. z toho důvodu, že služba v nich poskytovaná osobám se zdravotním postižením (ve stupni závislosti) se charakterem se přibližuje i ostatním službám, na které se ošetrovné vztahuje při uzavření zařízení na základě mimořádného opatření při epidemii.

Tím se podmínky pro vznik nároku na ošetrovné přizpůsobují současné situaci vzniklé v důsledku mimořádného opatření při epidemii. Nicméně i v těchto případech při poskytování ošetrovného nadále platí ostatní ustanovení zákona o nemocenském pojištění, a to včetně § 39 odst. 2 týkající se vedení společné domácnosti.

Z důvodu mimořádných opatření při epidemii, v důsledku nichž byly uzavřeny též základní školy, je třeba zajistit i péči o děti nad 10 let, které ještě nedovršily 13 let věku, navštěvující tyto základní školy. Proto se navrhuje, jako zvláštní přechodná úprava, poskytovat ošetrovné při uzavření základních škol i při péči o děti starší 10 let a to až 13 let věku, pokud jsou splněny ostatní podmínky nároku na ošetrovné podle zákona o nemocenském pojištění.

K § 4

Navrhuje se v zájmu zabezpečení rodin s dětmi stanovit, že podpůrčí doba podle § 40 odst. 1 ZNP se při vyhlášení mimořádného opatření prodlužuje o tolik kalendářních dnů, po které trvá platnost tohoto mimořádného opatření. Umožňuje se přitom, aby ošetrovné v tomto rozsahu mohlo být přiznáno i zpětně před účinností tohoto zákona, neboť dosavadní podpůrčí doba

v řadě případů již uplynula. Zároveň se stanoví, že orgány nemocenského pojištění budou při poskytování ošetrovného postupovat obdobným způsobem, jak postupovaly dosud při poskytování ošetrovného, tj. podle ustanovení § 110 odst. 3 ZNP.

K § 5

Návrh zohledňuje okruh zaměstnanců, kteří nemají podle § 39 odst. 5 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, nárok na ošetrovné. Těmi jsou mj. příslušníci bezpečnostních sborů (dále jen „příslušník“), kteří se řídí právní úpravou obsaženou v zákoně č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Navrhuje se tedy, aby u příslušníků (obdobně jako u zaměstnanců) došlo k prodloužení poskytování služebního volna s nárokem na služební příjem po dobu, po kterou trvalo uzavření zařízení nebo školy z důvodu mimořádného opatření při epidemii. Také je nezbytné rozšířit nárok na poskytnutí služebního volna dle § 71 odst. 2 písm. f) zákona č. 361/2003 Sb. tak, aby mohlo být poskytnuto služební volno z důvodu, že příslušník nemůže vykonávat službu z důvodu péče o dítě ve věku od 10 let, které nedovršilo 13 let věku, respektive z důvodu péče o osobu nad 10 let, které je umístěna v zařízení uvedeném v § 2 odst. 2, pokud toto zařízení bylo uzavřeno na základě mimořádného opatření při epidemii.

Pokud jde o finanční dopady u příslušníků bezpečnostních sborů, tyto nebudou významné, neboť příslušník bezpečnostního sboru má při standardním výkonu služby nárok na služební příjem a při čerpání služebního volna podle § 72 odst. 2 písm. f) zákona č. 361/2003 Sb. má pak nárok na služební příjem ve výši odpovídající průměrnému služebnímu příjmu (jde o služební poměr de facto v plné výši; nejde o snížený příjem jako v případě zaměstnanců podle zákoníku práce).

K § 6

Vzhledem k nezbytnosti a časové naléhavosti se navrhuje účinnost zákona dnem jeho vyhlášení. Toto řešení je plně v souladu s ustanovením § 3 odst. 4 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů.

V Praze dne 19. března 2020

Předseda vlády:
Ing. Andrej Babiš v.r.

Ministryně práce a sociálních věcí:
Dipl.-Pol. Jana Maláčová, MSc. v.r.